

ALLANDE SOKARROS

Euskaraz bai... baina euskara noiz arte?

Joan den azaroaren 5ean, *Xiberoa* Herri Alkargoaren hautetsi biltzarrak —35 udalerriren zinegotzi ordezkariak biltzen dituen egitura da— aho batez onartu zuen *Euskaraz bai* dinamikan partaidetzea eta honek bultzatzen duen ziurtagiriaz jabetzea. Okerrean ez banago behintzat, 2009. urte hau azken txanparen ematera doala, Ipar Euskal Herrian eratuak dauden hamar bat Herri Elkargoetatik lehena da urrats garrantzitsu hori egin duena. *Euskaraz bai* dinamika-rekin bat eginda, beraz, *Xiberoa* Herri Alkargoak esanahi politiko nabaria duen ekimenean partaidetzea ebatzi du. Hortaz, bere egunoroko jardunetan euskarari gero eta leku handiagoa emateko konpromisoa hartu du, urte batean zehar egin diren edo ez direnak begiztatuak izango direlarik ziurtagiria atxikitze edo galtzearen epaian.

Kontzientzia ez dutenekin lan egin beharra

Xiberoa Herri Alkargoak, Frantziako administrazio zentralizatuaren menpeko diren kolektibitate publiko orok bezala, eskuduntza nahiko mugatuak eta diru-bide arras gutxizkoak dauzka. Hori argi izan behar da gogoan, hautetsi egiturek euskararen alde gutxi egiten dutela, ahapeka edo ozenki, entzutea ohikoa delarik. Kolektibitate publiko baten, eskuko dauzkan diru sar-irteera aski murriztuz horiekin, hainbat arlotan ekin behar du, eta euskara jardun horietatik bat besterik ez da... diru-sartzeen ikuspegi hotz batetik begiraturaz gero. Abertzalea eta euskaltzalea naizenetik, ondo

dakit, haatik, gure euskal izaeraren oinarri-oinarrizko ezau-garia denez gero, euskarak ez lukeela alderatu behar herri edo eskualde baten edozein ibilera arlorekin —izan dadin hondakinen kudeaketa, izan dadin gizarte zerbitzuen antolakuntza edo izan dadin beste edozerekin—.

Gogoan argi daukat hori... baina abertzale kontzientziari zor diodala ere jakin badakit. Hortaz, euskarari nola edo hala atxikia izanagatik, abertzaletasunaren kontzientzia politikoa —eta honen barruan alde handiak daude ere— ez duen hautetsi bati ezin zaio eskatu gure hizkuntzaren «gizarte normalizazioa» deitzen zaion hori beste eginbehar ororen gainetik ezar dezan. Euskal militantziatik hautetsi arduretara —ardura txiki-txikiak, baina— bidea egitean, lehendabiziko konturatzen garen zer bait da hori. Abertzaleek —gehienek behintzat bai— gogoan argi daukate euskal gizartea anitza dela, baina hautetsi egituretan sartuz gero laster ohartzen gara erakunde horien arau eta mugen barne ibiltzeaz beste aukerarik ez dagoela. Norbaitek erranen du hori dela *realpolitikera* makurtzea... baina beste biderik ba al da? Gogoe-ta hau urrunago eramanda, nire iritzia da abertzaleak ezin duela berari egokia iruditzen zaiona gizarte osoari inposatu, eta, ordea, euskal kontzientzia maila hori ez duenaren kontzientziazko ahaleginak egitea daukala lehendabiziko zeregina. Ez da lan makala ez, baina nik neuk bizi dudan esperientzia xumetik ateratzen hasia naizen ondorioztatzea da aniztasun politiko horretatik emaitza baliozkoak datozela, horietatik lehendabizikoa delarik bata bestea hobeto ezagutzearena eta elkarrekin lan egiten ikastearena. Angelismoa dela ematen du beharbada, baina errealitatea ere badela lekuko nago.

Botere publikoek bultzatu eta proposatu...

Xiberao Herri Alkargoa, beraz, *Euskaraz bai* dinamika obratzeko ahaleginetan ibiliko da. Erabaki hori hartu aurretik, baina, gure hizkuntzaren sustatze bidean urrats batzuk

bere kabuz eginak zeuzkan. 2005. urtean aho batez onartutako *Eüskararen libürü xurian* zehaztutako ardatzak gauzatzearekin bat, 'Eüskara batzordea' eratu du, horrek 2009. urteko diru sar-irteeretan 34.000 euro eskuko zeuzkalarik. Gutxi oso gutxi ere dagoela erran daiteke eta ni neu ere ados nago horrekin. Hargatik, kontuan hartu behar da diru sartzeta eta inbertitze horien barne ez dauden euskararen sustapenerako beste ekintzarik burutu duela Herri Alkargoak. Horien artean aipa nezake Basabürüko ikastolari eraikin berria hornitzea —obratze hau, baina, Frantziako hezkuntza legeak debeku egiten baitu, ezin da ofizialki Herri Alkargoarena bezala aurkeztu!... Aipa nezake ere Maulen eta Alozen eraturako haurtzaindegi berrietan elebitasuna arautzat jartzea... elebitasunaren zepoak nabariak baldin badira ere frantsesa oso nagusi dagoen gizarte antolaketa batean. Aipa nezake oraino Herri Alkargoko barne eta kanpo komunikazioan ahalak oro euskaraz ere agertzea, jokabide horren muga ez delarik batere politikoa... bai ordea euskaraz egiteko edo ezartzeko giza baliabideak —euskaraz idazten edo itzulpenak egiten dakitenak gutxi izanda— oso murrizak izatearena.

Euskararen sustatzeko eta bultzatzeko nahikunde politikoari aurrea hartzeko edo erantzuna emateko xedeetan, *Xi-beroa* Herri Alkargoak ekimen berezi bat abian jarri du, hau ere 2005ean onartutako *Eüskararen libürü xuriako* egitasmoetan agertzen zelarik. Ekimen hori da itzulpengintzako zerbitzu bat, hots, ofizioko itzultzaile sare bat antolatzea, helburua delarik kalitatezko euskarazko itzulpenak eskaini ahal izatea. Ni neu arduratzen naiz euskaratzaile horien trebatzeaz... hor ere gogoan argi daukadalarik benetako normalizazioa litzatekeela idatziak euskaraz zuzenean eginikoak izan daitezen eta ez frantsesetik itzulitakoak. Alabaina, euskararen ofizialtasunik izango ez den bitartean, erdipurdiko neurrietara mugatuta egongo gara... hori lortu ondoan ere egoera diglosikoa egongo delarik, luzaz seguru asko, indarrean.

... herritarrek eskaintzari muzin!

Euskara zerbitzu hori eraketa eta trebakuntza bidean delarik, egitura publiko gisa jokatzea gogoan izan dugu. Hala, azken urteotan Zuberoako herriko festa egitarau eta kartel ia guztiak —Muskildi eta Aterei izango dira salbuespen bakarrak!— erdara hutsean zeudela oharturik eta egoera tamalgarri honi buelta eman nahian, itzulpen taldeak eskutitzak helarazi dizkie festa batzorde, elkarte eta jai antolatzaile guzti-guztiei. Herri Alkargoaren gutun-azala, paper izenburuduna eta ‘Euskara eta Kùltùra’ batzordeko presidentearen izenpetzea zeramatzan korrespondentzia horretan proposatuta zegoen jai edo beste kultura antolaketetako egitarau eta kartelak euskaraz ezartzeaz arduratzea edo horretarako laguntza eskaintzea. Eta hori guztia dohainik egingo zela zehaztuta zegoen, argi eta garbi... Ildo beretik, Zuberoako saltoki handienei proposatu zaie —beti ere Herri Alkargoaren Euskara batzordearen eskutik— euren seinaletika gure hizkuntzan ere ezartzea, beraientzat diru gastatze pikorik ere ez zela izango azpimarratuta. Eskutitz horiek bidali dira, ez behin, ez birritan, hiruzpalau aldiz baizik... eta interesaturik izango zelako erantzun bakar bat ere ez da Herri Alkargora etorri!

Ondo neurtu beharko genuke egoera honen esanahi guztiz kezagarria. Antzina, euskararen alde ezer ez zutela egiten salatuta ziren egitura publiko horietatik batek euskararen bultzatzeko ekimen bat planteatzen du eta herritarrei doako proposamen baten baliatzeko aukera ematen. Eta herritarren aldetik ez da baiezko erantzun bakar bat ere bueltatzen! Zin-zinez badago hor zertan gogoetatzerik eta arranguratzerik. Herritarren artean euskararen axola hain da ahuldua, non ez duten eskaintza bati ere ihardesteko indarririk egiten? Ala uste al dute egitura publikoek dutela lehentasunez arduratu behar euskarari bizi-esparruak paratzeaz eta gauzatzeaz? Nola bizi daiteke euskara, herritarrek beraiek ez badute berezko esku-hartzerik obratzen?

Galde minbera hauei ez diet orainokoan erantzunik antzematen. Gertatzen ari dena larria dela ohartuta nago, baina arazoari nondik heldu behar zaion ez dakit behin-behinean. Gogoeta hau mutur-muturreraino eramane beharko banu, hauxe izango litzateke gogora etorriko zaidan galdera itzela. Egitura publikoen eta kargudunengandik euskararen aldeko giroa inoiz baino «hobea» dirudien une hauetan... ez al da euskara bere azken arnasetan sartua, herritarren ezaxolak horren nabaria dirudielarik? Euskara karrikan, idatzietan edo beste hainbat esparru publikotan ikusteak ihardukitzerik ez eragiteak ez al du esan nahi, azken batean, jendeari bost axola zaiola... gure hizkuntza bizirik egotea ala berearena egitea?

Pastoral ugari... euskaldun gutxi

Idazlan hau kezka eta neke artean aurreratzen ari nintzela, honako mezua helarazi zidan, hedabideetako beste ordezkariari bezala, Mixel Etxekopar Gotaine-Irabarneko seme eta musikalaria-kantari ezagunak:

Ehün urte eginen dü 2063. urtean ‘Zantxo Azkarra’, Etxahun Iruriren pastorala sortü zela Gotaine Irabarnen. Geroztik, bi pastoral eman dügü herrian: ‘Pette Beretter’, 1973. urtean, Etxahun Irurik hortürrik, eta ‘Eüskaldünak Iraültzan’, 1993. urtean, Jean Louis Davantek izkiribatürrik.

Beraz 2063. urtea Gotaine Irabarneko herriak etxeki nahi lüike, bere pastoralaren emaiteko.

Geia ez dügü oraidanik agertzen ahal, bena hura salatü gabe erran dezagün emazte famatü baten bizia kontatüko düala. Emazte hori 2013an Gotainen sortüko da eta eüskaldün handi horren ixtoria harrigarria pastoral gisa goraiapatüko dügü, zor deiokegün ohore güziarekin.

Iragarri honek ez du —agian!— nehor sinestean harrapatuko... argi baita Etxekoparren broma bat dela. Alabaina, umorearen gibelean zerbaiten salaketa ere bada eta hau da pastoralak azken hogeita hamar urte hauetan bizi duen

lehia zorrotzaren ustezko gehiegikeriak. Izan ere, urtero pastoral bat badelarik —batzuetan gertatu izan da ere bi izatea—, jakin behar da egutegia 2016 arte finkatuta dagoela gaur egun! Datorren urtean Barkoxek hartuko duelarik lekukoa, hurrengoetan tartekatuko dira Larraine, Arrokiaga, Sohüta, Zalgize-Iruri, Garindaine, Atharratze. Idatzi izan dut —*Berria* egunkarian edo beste nonbait— pastoralak *urrezko aroa* bizi duela eta hori egia da. Nire iritzian poztekoa da Zuberoak horrelako suharra eta atxikimendua erakuts diezaion pastoralari. Luzaz egin gabe egongo balitz, hori bai kezkatzekoa izango litzatekeela... Beraz, ez nator bat Mixel Etxekoparren bromaren atzean hauteman daitekeen kritikarekin. Pastoralak arrakasta handia gozatzen du Zuberoan, XXI. mende honetan oraino eta horretaz kexu izatekorik ez litzatekeela izan behar iruditzen zait. Ez nau ez pastoralak lerro-lerro eta urtero egoteak kexatzen... bai aldiz, pastoraletan euskarari egiten zaion zorteak eta pastoralak ez duela euskararen sendotzeko balio ohartzeak. Pastoraletan arizale ugari bada orain —sobera beharbada, baina nola ezetza eman oholtzara igo nahi duen herritarrari?—, eta horietan denek euskaraz ez jakitea, tamalez baina, Zuberoako gizartearen isla da nonbait. Baina, euskaraz dakitenak eta aski ondo ematen dutenak gutxiengo handian izatea... hori bai benetan larria dela! Guztiz kezagarria ere —erdaldunak nagusi direlako, hain zuzen— pastoraletako mustrikak (trebatze saioak)... frantsesez egin daitezten!... Bide horretatik, nora goaz? Nola ulertzen eta azaltzen ahal dugu euskal kulturaren altxor handienetatik bat erdararen menpeko eta baldintzapeko bilaka dadin?

Galdera asko eta asko *Jakinen* kultur balantzerako nire aurtengo ekarpen honetan. Eta erantzun baikorrik emateko ikuspegi gutxi, oso gutxi. Urteak daramatzat erraten eta errepikatzen Zuberoan —eta Ipar Euskal Herri osoan, oro har— euskara hiltzorian dagoela, desagertzeko arrisku gorrian dela. Hortaz, aldi honetako nire azken galdera izango da: zergatik balio du 3.500-4.000 lagun etor daitezten gaur

egun pastoral bat ikustera... biharko batean arizale bakan batzuk soilik izango badira euskaraz hitz egiteko gai? Jada erran izan dudan bezala, *trajeria* izen zaharragoa ere darman pastoralak ez luke bilakatu behar euskararen tragedia.¶